

Sygn. akt V U 1762/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 marca 2016 roku

Sąd Okręgowy w Białymstoku

V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSO Stanisław Stankiewicz

Protokolant: Marta Sokołowska

po rozpoznaniu w dniu 14 marca 2016 roku w Białymstoku

na rozprawie

sprawy J. K. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o emeryturę

na skutek odwołania J. K. (1)

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

z dnia 9 listopada 2015 roku; 02 grudnia 2015 roku

Nr (...)

I. Oddala oba odwołania.

II. Zasądzić od J. K. (1) na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. 180 (sto osiemdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sygn. akt VU 1762/15

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział B. decyzją z dnia 09.11.2015r. odmówił przyznania J. K. (1) prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach z powodu zbyt krótkiego zatrudnienia w takich warunkach do dnia 01.01.1999r.

Według organu rentowego wnioskodawca legitymuje się takim zatrudnieniem w wymiarze 11 lat, 4 miesiące i 21 dni, a powinien legitymować się stażem w wymiarze co najmniej 15 lat.

W odwołaniu od tego orzeczenia wnioskodawca zarzucił niezaliczenie mu do pracy w szczególnych warunkach zatrudnienia w (...) od 01.03.1972r. do 05.11.1976r. Na podstawie tego zarzutu zażądał zaliczenia całego tego okresu tj. wraz ze służbą wojskową.

O/ZUS w B. decyzją z (...) ponownie odmówił przyznania J. K. (1) prawa do wcześniejszej emerytury ze względu na zbyt krótki staż pracy. Służby wojskowej od 27.10.1974r. do 06.10.1976r. nie uwzględnił, gdyż wnioskodawca po jej odbyciu nie podjął zatrudnienia w szczególnych warunkach.

W odwołaniu od tego orzeczenia J. K. (1) podał, że jako żołnierz był kierowcą samochodu ciężarowego. Z powodu poboru musiał zrezygnować z pracy w (...). Wnosił o zaliczenie służby wojskowej i przyznanie mu prawa do emerytury.

Sąd Okręgowy ustalił i zważył, co następuje:

oba odwołania J. K. (1) są niezasadne.

Bezspornym w sprawie było, że urodził się (...) W sprawie o ustalenie kapitału początkowego znajduje się świadectwo pracy z 28.08.1991r. (...) zaświadczyła w nim, że był jej pracownikiem od 01.02.1972r. do 05.11.1976r. Po odbyciu służby wojskowej nie podjął pracy w tym zakładzie.

Jak wynika ze świadectwa pracy w szczególnych warunkach z 29.02.2012r. w okresie od 05.11.1976r. do 30.06.1986r. J. K. (1) był zatrudniony w Spółdzielni (...) w S. na stanowisku kierowcy samochodu ciężarowego o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony.

Organ rentowy ustalił, że wnioskodawca w szczególnych warunkach pracował od 01.03.1972r. do 27.10.1974r., od 05.11.1976r. do 30.06.1986r. i od 01.10.1990r. do 30.06.1992r. – łącznie 14 lat i 18 dni.

Nie ulega wątpliwości, że bezpośrednio przed służbą wojskową i po jej zakończeniu był zatrudniony w szczególnych warunkach.

Zgodnie z treścią art. 184 ustawy z 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ubezpieczonemu /mężczyźnie/ urodzonemu po dniu 31.12.1948r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32 /60 lat/, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy /1.01.1999r./ osiągnął okres zatrudnienia w szczególnych warunkach wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia emerytury w wieku niższym niż 60 lat /15 lat/ i okres składkowy i nieskładkowy w wymiarze 25 lat.

W myśl § 4 ust. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnił łącznie następujące warunki:

- a) osiągnął wiek emerytalny wynoszący 60 lat dla mężczyzn;
- b) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Kwestią sporną w niniejszej sprawie była kwalifikacja prawna okresu służby wojskowej wnioskodawcy.

Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 16.10.2013r. (II UZP 6/13) uznał, że czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21.11.1967r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (w brzmieniu obowiązującym do dnia 31.12.1974r.) zalicza się - na warunkach wynikających z tego przepisu – do okresu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym / art. 184 w zw. z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych/.

W sprawie I UK 442/13 Sąd Najwyższy poszedł jeszcze dalej. W uzasadnieniu wyroku z 05.08.2014r. wyraził pogląd, że czas zasadniczej służby wojskowej zalicza się do okresu pracy wymaganego do nabycia emerytury w niższym wieku emerytalnym także wtedy, gdy żołnierz przed powołaniem do zasadniczej służby wojskowej nie był zatrudniony, ale po zwolnieniu z tej służby w ciągu 30 dni podjął zatrudnienie i pracował w szczególnych warunkach.

Gdyby zastosować ten pogląd w niniejszej sprawie należałoby uznać, że tym bardziej zaliczeniu powinien podlegać okres służby wojskowej, jeśli ubezpieczony już przed powołaniem pracował w szczególnych warunkach.

Sąd Najwyższy w uchwale z 16.10.2013r. stwierdził, że do oceny określonego stanu faktycznego, w tym zrealizowanego przed wejściem w życie ustawy o emeryturach i rentach, wywołującego określony skutek prawny, należy stosować przepisy obowiązujące w czasie realizacji tego stanu faktycznego. Stąd dla kwalifikacji okresu zasadniczej służby wojskowej jako zatrudnienia w szczególnych warunkach, należy stosować regulacje prawne obowiązujące w okresie odbywania tej służby. Niestety, SN nie rozwinął tego wątku a skoncentrował się na wykładni przepisów ustawy o powszechnym obowiązku obrony.

J. K. (1) żołnierzem był od 28.10.1974r. do 06.10.1976r. Według obowiązującego do 31.12.1974r. brzmienia art. 108 ust. 1 ustawy z 21.11.1967r. o powszechnym obowiązku obrony PRL okres odbytej zasadniczej służby wojskowej zaliczał się do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem pracowników, którzy po odbyciu tej służby podjęli zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym byli zatrudnieni przed powołaniem do służby albo w tej samej gałęzi pracy. Służbę wojskową zaliczało się do okresu zatrudnienia również żołnierzom podejmującym zatrudnienie, którzy po jej odbyciu podjęli zatrudnienie w innym zakładzie pracy lub w innej gałęzi pracy.

Od 01.01.1975r. czas odbywania zasadniczej służby wojskowej wliczał się pracownikowi do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby.

Rada Ministrów w § 5 rozporządzenia z dnia 20.03.1975r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. 1975.10.61) określiła, że żołnierzowi, który podjął zatrudnienie po odbyciu służby w tym samym zakładzie, wliczało się czas jej odbywania do okresu zatrudnienia, w zakładzie pracy, w którym podjął zatrudnienie, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem w tym zakładzie oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Uprawnienie to przysługiwało także żołnierzowi, który został skierowany do pracy w innym zakładzie przez jednostkę nadrzędną lub właściwy terenowy organ administracji państwowej.

Nie ulega wątpliwości, że Sąd Najwyższy uznając, że do kwalifikacji zasadniczej służby wojskowej jako okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach, należy stosować prawo obowiązujące w okresie odbywania tej służby w sposób dorozumiany odwołał się do zasady tempus regit actum. Zasada ta uznawana jest za podstawową zasadę prawa intertemporalnego. W Systemie Prawa Prywatnego „Tom I Prawo cywilne – część ogólna pod redakcją M. Safjana) wyjaśniono, że każdy przepis prawa znajduje zastosowanie do tych faktów prawnych, które zdarzyły się w okresie jego obowiązywania, niezależnie od tego czy w momencie ustalania tych skutków mają one jeszcze charakter obowiązujący czy też zostały już uchylone. Zasada tempus regit actum w stosunku do szeregu rodzajów faktów prawnych wyrażona bywa wprost w przepisach intertemporalnych wprowadzonych w życie ustaw. Także w przypadku, gdy nie wynika to z żadnego wyraźnego przepisu prawa, ten sposób działania prawa uznawany bywa za swego rodzaju domniemane rozstrzygnięcie problemu intertemporalnego. Na jej gruncie rozstrzygające znaczenie ma okoliczność czy fakt prawny, którego skutki podlegają ocenie zaszedł przed czy po wejściu w życie nowego przepisu merytorycznego. Jeżeli miało to miejsce przed jego wejściem w życie – podlega prawu dotychczasowemu (obowiązującemu w czasie jego zaistnienia). Jeżeli fakt zaszedł już pod rządami prawa nowego – wywołuje takie skutki jakie przewiduje dla niego prawo nowe (str. 738 i 739). Z zasadą tempus regit actum ściśle powiązane są zasady dalszego działania ustawy dawnej i bezpośredniego działania ustawy nowej oraz zasada ochrony prawa nabytego.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 27.09.2012r. / III CZP 45/12/ zwrócił uwagę na to, że zasada tempus regit actum została sformułowana w nauce prawa jako postulat skierowany do prawodawcy sposobu rozwiązywania zagadnień intertemporalnych względnie znajduje wyraz w przepisach prawa międzyczasowego przyjmowanych w odniesieniu do zmian określonych przepisów prawa materialnego. Z tych względów sięgnięcie do niej przy rozwiązywaniu zagadnienia intertemporalnego zawsze musi poprzedzać analiza przepisów prawa międzyczasowego przyjętych przez ustawodawcę w odniesieniu do konkretnych zmian prawa materialnego. Zasada ta ma zastosowanie

do takich zdarzeń, które z chwilą zaistnienia wywołują skutki prawne pod rządem obowiązującego wówczas prawa materialnego. Zastosowanie tej zasady staje się problematyczne w odniesieniu do złożonych faktów prawnych tj. takich, które skutki prawne wywołują dopiero wówczas, gdy nastąpi kilka faktów składowych, a dopiero ostatni z nich wywoła skutki prawne - a zmiana prawa materialnego nastąpi w okresie, gdy następują poszczególne fakty składające się na złożony fakt prawny.

Zdaniem Sądu Okręgowego przykładem zasady tempus regit actum w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych jest § 4 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 01.04.1985r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru emerytury i renty (Dz.U. 1989.11.63), wg którego przy ustalaniu, czy istnieje obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie społeczne od określonych składników wynagrodzeń, stosuje się przepisy obowiązujące w okresie, z którego wynagrodzenie jest uwzględniane w podstawie wymiaru. W dacie takiego ustalenia mogą one już nie obowiązywać od wielu lat.

Jeśli służbę wojskową uznać za fakt prawny, to jakie skutki prawne mógł on wywołać w okresie jej odbywania lub bezpośrednio po jej zakończeniu. Na pewno nie prowadził do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury, gdyż do wojska byli powoływani ludzie w wieku 19 lat, a nie w wieku przedemerytalnym. Poza tym w spornych latach nie obowiązywało jeszcze rozporządzenie z 7.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego. §19 tego aktu nakazuje przy ustalaniu okresów pracy w szczególnych warunkach uwzględniać okresy takiej pracy, wykonywanej przed dniem wejścia w życie rozporządzenia. Takie rozwiązanie jest równoznaczne ze złamaniem zasady lex retro non agit.

Zdaniem Sądu Okręgowego, skoro warunki do nabycia wcześniejszej emerytury należało spełniać 01.01.1999r. to istotne znaczenie powinno mieć uregulowanie uprawnień związanych ze służbą wojskową w tym dniu a nie w dniu jej zakończenia, chyba że przy okazji zmiany art.108 lub 120 ustawy o Powszechnym obowiązku obrony RP ustawodawca zachował nabyte w latach 60-tych lub 70-tych XX wieku uprawnienia. Niestety, w kolejnych nowelizacjach pominął tę kwestię.

Art.120 ust.2 ustawy o Powszechnym obowiązku obrony RP stanowił 1.01.1998r., że pracownikowi, który w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej podjął pracę w innym zakładzie pracy niż ten, w którym był zatrudniony w dniu powołania do tej służby, czas odbywania służby wliczał się do okresu zatrudnienia wymaganego do nabycia lub zachowania uprawnień wynikających ze stosunku pracy, z wyjątkiem uprawnień przysługujących wyłącznie pracownikom zakładu pracy, w którym podjął pracę. Uprawnień tych należy poszukiwać w przepisach prawa pracy skoro ich źródłem był stosunek pracy a nie w przepisach z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Utrata mocy obowiązującej może dotyczyć całego aktu prawnego bądź tylko jego części. Może to nastąpić na skutek klauzuli derogacyjnej ustalającej datę utraty przez ustawę swojej mocy lub wskazującą datę jej uchylenia. Zmiana stanu prawnego nastąpi także w następstwie wejścia w życie nowego przepisu, regulującego w inny sposób określoną instytucję lub sytuację. Kolejnym sposobem zmiany stanu prawnego jest nowelizacja ustawy. Zastosowanie przez ustawodawcę wyżej podanych sposobów zmiany prawa często wymaga odpowiedniej regulacji prawa międzyczasowego.

Klasycznym przykładem tego jest ustawa z dnia 23.04.1964r. – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny. Np. art.II tej ustawy stanowi, że z dniem wejścia w życie kodeksu cywilnego tracą moc wszelkie przepisy dotyczące przedmiotów w tym kodeksie unormowanych, chyba że przepisy poniższe stanowią inaczej a wg art.XXVI do stosunków prawnych powstałych przed wejściem w życie kodeksu cywilnego stosuje się prawo dotychczasowe, chyba że przepisy poniższe stanowią inaczej.

Zgodnie z treścią art.180 ust.1 ustawy z 17.12.1998r. osoby, którym w dniu wejścia w życie tej ustawy przysługiwały emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy i renty rodzinne zachowały prawo do tych świadczeń. Na tej podstawie ochronie poddano emerytury z tytułu opieki na dziećmi wymagającymi stałej opieki i renty uczniowskie. Żaden przepis ustawy nie przewiduje ochrony jakiegokolwiek okresu składkowego lub nieskładkowego istniejącego do 31.12.1998r. lub wcześniej. Jest to zrozumiałe, gdyż ustawa o emeryturach i rentach zawiera własne okresy, w tym wiele okresów składkowych bez składki. Interesujący przypadek stanowi służba wojskowa w Wehrmachcie. Na podstawie

zarządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 1.07.1954r. w sprawie zaliczenia do okresów zatrudnienia służby w niektórych formacjach wojskowych państw obcych / M.P.1954-A-70.875/ podlegała ona zaliczeniu / od 1.09.1939r. do 9.05.1945r./ jeśli była pełniona z poboru w charakterze szeregowca lub niezawodowego podoficera. Akt ten obowiązywał aż do 31.12.1982r. Wynika to z art.10 ust.4 w zw. z art.127 ust.3 ustawy z dnia 23.01.1968r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Osoba, która złożyłaby wniosek o emeryturę do końca 1982r. miałaby zaliczony taki okres, a gdyby uczyniła to po dniu 1.01.1983r. nie miałaby już do tego prawa.

W sprawie mającej za przedmiot sporu kwalifikację okresu służby wojskowej należy pamiętać, że ustawa z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z FUS ma w stosunku do ustawy o Powszechnym obowiązku obrony RP charakter przepisu szczególnego oraz jest o ponad 30 lat późniejsza i dlatego stosując odpowiednie zasady wykładni /lex specialis derogat legi generali oraz lex posteriori derogat legi priori / należy uznać, że okres służby wojskowej jest tylko jednym z okresów składkowych.

Zakres przedmiotowy ustawy z 17.12.1998r. dotyczy: 1/warunków nabywania prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, 2/zasad ustalania wysokości świadczeń, 3/ zasad i trybu przyznawania oraz wpłaty świadczeń /art.1/. Co do zasady jest ona jedynym źródłem prawa regulującym te kwestie. W przypadku prawa pracy źródłem tego prawa jest kodeks pracy, inne ustawy i akty wykonawcze, określające prawa i obowiązki pracowników i pracodawców, a także układy zbiorowe pracy, regulaminy i statuty. W ustawie o Powszechnym obowiązku obrony RP nie zostały uregulowane żadne prawa żołnierzy, którzy stali się inwalidami w czasie służby wojskowej. Tej materii dotyczy ustawa z dnia 29.05.1974r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych. Na mocy jej art.20 ust. 1 i 3 inwalidzie wojennemu zalicza się czas jego służby wojskowej oraz okresy pobytu w niewoli i w obozach dla internowanych, w obozach koncentracyjnych lub w więzieniach w związku z udziałem w ruchu podziemnym lub partyzanckim w czasie od dnia 1.09.1939r. do 9.05.1945r. do okresów zatrudnienia, od których zależy przyznanie lub wysokość wszelkich świadczeń przysługujących pracownikom od pracodawcy. Okresy te zalicza się w wymiarze podwójnym do okresu zatrudnienia, od którego zależy przyznanie emerytury lub renty.

Art.19 Konstytucji stanowi, że Rzeczpospolita Polska specjalną opieką otacza weteranów walki o niepodległość, zwłaszcza inwalidów wojennych. Takie szczególne podkreślenie roli inwalidów wojennych nie pozwala uznać, aby ustawodawca przyznał im mniej praw niż żołnierzom służby zasadniczej. Takie porównanie jest niezbędne do dokonania właściwej wykładni art.108 /120/ ustawy o Powszechnym obowiązku obrony. Skoro inwalidzie wojennemu okres służby podlega zaliczeniu do okresu zatrudnienia w stosunku do pracodawcy nie sposób przyjąć, że żołnierzowi służby zasadniczej daje on jakiegokolwiek roszczenie w stosunku do Państwa . Ustawodawca w 2 ustawach przyznał inwalidzie wojennemu prawo do korzystnego przeliczenia okresu służby wojskowej, natomiast żołnierzowi służby zasadniczej – zdaniem Sądu Okręgowego - nie przyznał takiego prawa.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z 16.10.2013r. odwołał się do poglądu zaprezentowanego w uzasadnieniu wyroku z dnia 6.04.2006r. / III K 5/06/, wg którego z art.2 i 32 ust.1 i 2 Konstytucji RP wynika zakaz ustanawiania takich regulacji ustawowych lub dokonywania takiej wykładni przepisów prawa powszechnie obowiązującego, które dopuszczałyby jakiegokolwiek pokrzywdzenie obywatela z powodu wykonywania publicznego obowiązku obrony ojczyzny. W październiku 2013r. powołanie się na taki argument było – zdaniem Sądu Okręgowego – co najmniej dziwne. Wg art.20 ust.1pkt3 ustawy z dnia 20.12.1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników do okresów podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu zalicza się okresy, od których zależy prawo do emerytury zgodnie z przepisami emerytalnymi. Od 8.01.2009r. przepisu tego nie stosuje się do osób urodzonych po dniu 31.12.1948r. Syn chłopca, który odbywał służbę wojskową w tym samym oddziale z robotnikiem obecnie nic nie uzyskuje za 2 lub 3 lata poświęcone na obronę Ojczyzny, natomiast jego kolega może nabyć prawo do wcześniejszej emerytury z korzystnym zaliczeniem służby wojskowej. Takie rozróżnienie sytuacji osób, które spełniły ten sam obowiązek, w przeszłości można było uzasadnić klasowym charakterem PRL. Sąd Okręgowy nie znajduje żadnej podstawy prawnej do dalszego traktowania w sposób uprzywilejowany robotników.

Ustawodawca przy ustalaniu prawa do emerytury i renty uprzywilejował : kombatanów i robotników przymusowych / art.5 ust.3/ , a przy ustalaniu emerytury kolejarzy i górników /art.43ust.2, art.50a-50e/. Ubezpieczonym będącym

pracownikami zapewnił m.in. możliwość nabycia wcześniejszej emerytury wiele lat po wejściu w życie ustawy emerytalnej. W skład tego prawa – zdaniem Sądu Okręgowego – nie wchodzi uprawnienie uznania służby wojskowej za pracę w szczególnych warunkach. Z tego powodu odwołania J. K. jako niezasadne podlegały oddaleniu na mocy art.477¹⁴ 1kpc.